

VALTIOVARAINVALIOKUNNAN LAUSUNTO 16/1998 vp

**Valtioneuvoston tiedonanto eduskunnalle Suomen
osallistumisesta euroalueeseen**

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 3 päivänä maaliskuuta 1998 lähettänyt valtioneuvoston tiedonannon (VNT 1/1998 vp) Suomen osallistumisesta euroalueeseen käsiteltäväksi suureen valiokuntaan, jolle muun muassa valtiovarainvaliokunnan on annettava asiasta lausuntonsa.

Jaostokäsittely

Asia on valmisteltu valtiovarainvaliokunnan asettamassa verojaostossa.

Asiantuntijat

Verojaostossa ovat olleet kuultavina

- lainsäädäntöneuvos Martti Anttinen, finanssineuvos Ilkka Kajaste, finanssineuvos Timo Viherkenttä ja budjettineuvos Paavo Kytömäki, valtiovarainministeriö
- osastopäällikkö Antti Suvanto, Suomen Pankki
- toimitusjohtaja Matti Sipilä, Suomen Pankki-yhdistys
- ylijohtaja Reino Hjerppe, Valtion taloudellinen tutkimuslaitos
- johtaja Jouko Kuisma (Kesko OyJ), Kaupan Keskusliitto
- varatoimitusjohtaja Tarmo Korpela, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto

- johtaja Harri Koulumies, Palvelutyönantajat ry
- johtaja Claes von Ungern-Sternberg, Metsäteollisuus ry
- ekonomisti Helena Pentti, Suomen Ammattijärjestöjen Keskusliitto ry
- pääekonomisti Matti Koivisto, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- talouspoliittinen sihteeri Pekka Immeli, Akava ry
- jaostopäällikkö Jouko Nieminen, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto ry
- tutkimusjohtaja Kari Alho, Elinkeinoelämän tutkimuslaitos
- toimitusjohtaja Vesa Vihriälä, Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos
- johtaja Jukka Pekkarinen, Palkansaajien taloudellinen tutkimuslaitos
- toiminnanjohtaja Pentti Laakkonen, Eläkeläiset ry, Eläkkeensaajien Keskusliitto ry, Kansallinen Senioriliitto ry, Kristillinen Eläkeläisliitto ry, Oikeutta Eläkeläisille ry ja Svenska Pensionärsförbundet rf
- puheenjohtaja Mauri Paananen, Eläkeliitto ry
- toimitusjohtaja Ari Lahti, Pankkiiriliike Protos
- kauppatieteiden tohtori Heikki Urmas.

VALTIONEUVOSTON TIEDONANTO

Valtioneuvosto katsoo, että Suomen tulee osallistua euroalueeseen, kun tämä aloittaa toimintansa Euroopan yhteisön perustamissopimuksen mukaisesti 1 päivänä tammikuuta 1999. Tiedonannon mukaan tätä kantaa tukevat niin taloudelliset kuin poliittiset näkökohdat. Osallistumalla euroalueeseen alusta alkaen turvaamme parhaiten sekä vakaan talouskehityksen jatkumisen että mahdollisuutemme vaikuttaa taloudellisen ympäristömmä ja Euroopan kehittämiseen.

Talouspolitiikka sovitetaan tiedonannon mukaan jatkossa entistä tiivimmin yhteen EU-maiden kesken. Yhdentymisen myötä tapahtunut

EU-alueen talouksien entistä läheisempi yhteenkietoutuminen lisää tarvetta koordinoida jäsenvaltioiden talouspolitiikkaa.

Euroalue on toteutumassa laajana. Jäsenvaltioiden osoittama lähentyminen sekä kasvu- ja vakaussopimus edesauttavat sitä, että yhteinen raha tulee olemaan samalla kertaa myös vakaa. Osallistuminen euroalueen muodostamiseen heti alusta alkaen tarjoaa mahdollisuuden vaikuttaa niihin keskeisiin ratkaisuihin, joiden perusteella yhteistä raha- ja valuuttakurssipolitiikkaa ryhdytään harjoittamaan Euroopan keskuspankkijärjestelmän puitteissa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Euroopan komissio on 25 päivänä maaliskuuta julkistanut talouksien lähentymistä koskevan arvioinnin ja talous- ja rahaliiton kolmanteen vaiheeseen siirtymistä koskevan suosituksen. Se perustuu Euroopan rahapoliittisen instituutin Euroopan yhteisön perustamissopimukseen artiklan 109 j mukaiseen maaliskuussa 1998 julkaisuun lähentymisraporttiin.

Perustelut

Valiokunta on perehtynyt tiedonantoa käsitellessään yleisiin talouspoliittisiin ja erityisesti finanssipoliittisiin kysymyksiin. Niiltä osin valiokunta yhtyy tiedonannon mukaisiin näkemyksiin ja suuntaviivoihin.

Yhteisvaluutan hyödyt ja riskit

Valiokunnan näkemyksen mukaan yhteisvaluuta tuo mukanaan taloudellisia etuja. Se tehostaa EU:n valuutta-alueen kauppaa poistamalla valuutanvaihtokustannukset ja parantamalla hintojen ja kustannusten ennustettavuutta. Se lisää myös kilpailua ja sitä kautta jonkin verran alentaa kuluttajahintoja. On oletettavaa, että devalvaation poistuminen talouspolitiikan toimintakeinoista johtaa myös omalta osaltaan talouspolitiikan suurempaan kurinalaisuuteen ja sitä kautta vakaampaan ja tasaisempaan taloudelli-

seen kehitykseen. Lisäksi Euroopan keskuspankin säännöstö on omiaan edesauttamaan alhaisen inflaation saavuttamisessa. Erikseen hyväksytty kasvu- ja vakaussopimus taas puolestaan velvoittaa valtiot harjoittamaan budjettitaloudellisesti tasapainoista politiikkaa.

Toisaalta on kuitenkin syytä muistaa, että eurosta tulee muodostumaan kelluva valuutta suhteessa dollariin ja jeniin sekä muihin valuuttoihin. Tätä kysymystä hallitus ei käsittele tiedonannossaan. EMU:n yksittäisille jäsenvaltioille aiheutuvat epäsymmetriset häiriöt ja muista maista poikkeava suhdannepoliittinen kehitys vaikeuttavat näiden maiden talouspolitiikan sopeutumista.

Yhteisvaluutta poistaa valuuttakurssikeinotellun mahdollisuuden, mutta silti siihen sisältyvät riskit on syytä tiedostaa. Lyhyellä tähtäyksellä erityisen keskeinen kysymys tulee olemaan yhteisvaluutan uskottavuus. Jos yhteisvaluutta ei ole uskottava ja siihen kohdistuu kansainvälisiä markkinapaineita, saattaa se johtaa korkotason nousuun Euroopassa ja myös Suomessa. Uusi yhteisvaluutta koostuu niin monen maan talous- ja rahapoliittisesta perinnöstä, että yhteisen rahan uskottavuus ja vakaus voidaan nähdä vasta käytännössä. Toisaalta on kuitenkin syytä painottaa sitä, että markkinoilla ei ole esiintynyt

yhteisvaluuttasuunnitelmien edetessä viime aikoina minkäänlaisia häiriöitä tai paineita. Valuuttojen kurssitasot ovat olleet varsin vakaat ja korkotasot ovat lähentyneet toisiaan. Tämä osoittaa, että eurolla on markkinoiden luottamus. Myös suhdannepoliittisesti yhteisvaluutan luomisajankohta on sikäli edullinen, että kasvu Euroopassa on suhteellisen voimakasta. Myös tämä osaltaan vähentää yhteisvaluutan luomiseen sisältyviä riskejä.

Yhteisvaluuttaan sisältyy Suomelle myös tiettyjä poliittisia etuja. Euroalueen maat muodostavat EU:n ytimen. Tähän asti Saksan keskuspankin rahapolitiikka on varsin keskeisellä tavalla vaikuttanut myös muiden EU-maiden rahapolitiikkaan. Jos esimerkiksi Saksan keskuspankki on korottanut korkoa, on sellainen päätös heijastunut myös muiden EU-maiden korkotasoon. Euroopan keskuspankin luominen merkitsee sitä, että kaikilla yhteisvaluuttamailla on edustuksensa EKP:n päättävissä elimissä ja täten myös niiden, kuten Suomen näkemykset, voidaan ottaa päätöksenteossa huomioon. Yhteisvaluutta vahvistaa myös Euroopan unionin painoarvoa kansainvälisissä rahapolitiittisissa kysymyksissä.

Toisaalta täytyy muistaa se, että yhteisvaluuttaan kohdistuu jopa epärealistisia odotuksia. Se ei sinänsä ratkaisevasti edesauta Euroopan kilpailukykyä. Lisäksi on syytä olla huolissaan siitä mahdollisesta tulevasta keskustelusta, jossa kansalliset talouspoliittiset päätöksentekijät pyrkivät siirtämään vastuuta toisaalta EU:n elimille ja toisaalta erityisesti Euroopan keskuspankille. Päätöksenteon ja vastuun kannalta on erityisen tärkeää, että kansalaiset kaikissa maissa tietävät, mistä talouspolitiikkaan ja rahapolitiikkaan vaikuttavista päätöksistä kukin vastaa.

Pitkällä, vuosikymmenien tähtäyksellä, yhteisvaluuttaan sisältyy potentiaalisia ongelmia. Tähänastisen historiallisen kehityksen valossa kaikki yhteisvaluutta-alueet ovat hajonneet sikäli kuin ne ovat käsittäneet useita kansallisvaltioita. Eurooppaa ei sinänsä voi pitää nykyisellään optimaalisena yhteisvaluutta-alueena kaikilta osin ottaen huomioon alueen hyvin erilaiset kulttuurit, erilainen tuotantorakenne ja erilainen historiallinen perinne. Alueen kielellinen haja-

naisuus rajoittaa olennaisesti myös työvoiman liikkuvuutta. Tästä syystä, jotta yhteisvaluutta voisi säilyä pitkälle tulevaisuudessa, Euroopassa täytyy tapahtua huomattavaa harmonisoitumista. Tämä ei sinänsä johda liittovaltiokehitykseen, vaan harmonisoituminen voi tapahtua myös luonnollista tietä globalisoitumisen edetessä, EU-maiden kansalaisten liikkuvuuden ja kontaktien lisääntyessä ja EU-alueen sääntöjen yhdenmukaistuuksessa.

Tiedonannon lähtökohtana on, että yhteinen rahapolitiikka lisää tarvetta sovittaa yhteen euroalueen maiden talouspoliittisia toimia. Euroalueen maiden talouspolitiikkaa yhteensovittamalla voidaan vaikuttaa maailmanlaajuiseen taloudelliseen kasvukehitykseen. Toisaalta kullakin euroalueen maalla on finanssipolitiikassa valvottavanaan taloudelliset etunsa, jotka saattavat poiketa toisten maiden eduista. Euroalueen maiden finanssipolitiikka saattaa vaihdella mm. siitä syystä, että suhdannekierto poikkeaa näissä maissa toisistaan. Myös talouspolitiikkaan kohdistuvat erilaiset haasteet poikkeavat edelleen tänä päivänä suuresti euroalueen maissa toisistaan. Lisäksi on syytä todeta, että nykyinen tapa yhteensovittaa EU:n jäsenmaiden talouspolitiikkaa ei ECOFIN-neuvostossa ole erityisen tehokas. Neuvostossa kädyt keskustelut saattavat vaikuttaa kansalliseen valmisteluun jonkin verran, mutta missään tapauksessa niillä ei ole ratkaisevaa merkitystä. EU:ssa onkin saatu aikaan talouspolitiikan merkittävää yhdenmukaistamista vain tilanteissa, joissa on hyväksytty sitovat säännöt, kuten yhteisvaluutan lähentymiskriteerit. Tästä syystä valiokunnan käsityksen mukaan Suomessa onkin jatkossa pyrittävä nykyistä huolellisemmin analysoimaan euroalueen maiden talouspolitiikan yhteensovittamisen tarvetta sekä siihen soveltuvia keinoja ja mekanismeja sekä myös sitä, kuinka joustavia mahdollisesti asetettavien pelisääntöjen tulisi olla.

Globalisaation edetessä Euroopan kilpailu-asema on heikentynyt ja tämä on osaltaan johtanut Euroopan maissa varsin korkeaan työttömyyteen. Varsinkin eräissä manner-Euroopan suurissa EU-maissa talouden avoimuuden lisääminen on kesken ja uusimman teknologian käyttöönotto muita teollisuusmaita hitaampaa. Täs-

sä suhteessa Suomi ja myös muut pohjoismaat ovat edullisessa asemassa. Näissä maissa on kyetty 1990-luvun alun kriisin johdosta tekemään taloudellista kilpailukykyä edistäviä ratkaisuja. Näiden maiden avoimuus on johtanut tilanteeseen, jossa niiden kilpailukyky uuden teknologian alueella, kuten informaatioteknologiassa, ja erityisesti teleteknologiassa, on maailman huipuluokkaa. Näiden maiden integroituminen maailman englanninkieliseen teknologiaverkoon on myös niille merkittävä kilpailuetu. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että jatkossa arvioidaan tällaisen kehityskulkuvaihtoehdon merkitys Suomen kannalta ja erityisesti sitä, miten Suomi voisi omalta kannaltaan hyödyntää tilannetta parhaalla mahdollisella tavalla. Valiokunnan käsityksen mukaan tämä merkitsee sitä, että EU:ssa Suomen tulee johdonmukaisesti ajaa avointa kilpailupolitiikkaa niin EU:n sisällä kuin suhteessa EU:n ulkopuolisiin maihin.

Hallitus ei käsittele euroalueen ulkopuolelle jäämisen vaikutuksia tiedonannossaan. Valiokunta toteaa, että yhteisvaluutta-alueen ulkopuolelle jääminen ei anna Suomelle mahdollisuutta harjoittaa olennaisesti euroalueesta poikkeavaa talous- ja rahapolitiikkaa. Ulkopuolelle jäädessään Suomen tulisi kuitenkin harjoittaa tasapainoista budjettipolitiikkaa. Myös devalvaation mahdollisuudet ovat rajoitetut ja siten saatu hyöty kyseenalainen.

Verotuksen harmonisointikehitys ei myöskään eroa euroalueen sisällä tai sen ulkopuolelle jäävien EU-maiden osalta.

Lähentymiskriteerit

Maastrichtin sopimuksessa hyväksyttiin ns. lähentymiskriteerit. Näitä lähentymiskriteerejä ovat perustamissopimuksen 109 j kohdan 1 mukaan:

- 1) Hintakehitys
- 2) Julkisen talouden alijäämä
- 3) Julkisen velan suhde BKT:een
- 4) Valuuttakurssikehitys
- 5) Pitkien korkojen kehitys

Valiokunta on saanut selvityksen eri maiden kyvystä täyttää lähentymiskriteerit Maastrichtin sopimuksen solmimisesta lukien. Kuten julkisen

velan taulukosta (Taulukko, liite 1) voidaan havaita, kehitys tältä ja eräiltä muiltakin osin on johtanut sopimuksen solmimisen jälkeen ensin jopa asetetuista kriteereistä selvään etääntymiseen. Pyrkimys yhteisvaluuttaan on kuitenkin aivan viime vuosina kääntänyt tämän kehityksen selvästi yhdensuuntaiseksi. Komission raportista saadut tulokset perustuvat kuitenkin useiden valtioiden osalta erityisiin kertaluonteisiin toimenpiteisiin, joiden yksinomaisena tarkoituksena on ollut saattaa nämä valtiot tilastollisesti ns. EMU-kuntoon. Komission raportti kärsiikin uskottavuutensa osalta näistä kertaluonteisista toimenpiteistä sekä selvästä tavoitteellisuudesta poliittisin perustein valittujen maiden osoittamiseen EMU-kelpoisiksi. Kun kuitenkin aidosti ainoastaan Suomi ja Luxemburg täyttävät täysin tulointavaikeuksista kaikki yhteisvaluutan lähentymiskriteerit, on komission ehdotusta yhteisvaluuttaan mukaan otettavista valtioista pidettävä luonteeltaan poliittisena. Tämä saattaa omalta osaltaan vaikuttaa yhteisvaluutan markkinoilla saamaan uskottavuuteen. Ottaen huomioon erityisesti vasta viime vuosina tapahtuneen olennaisen lähentymisen, valiokunta ilmaisee huolensa siitä, jatkuuko lähentymiskehitys todella myös tulevinä vuosina vai onko pelättävissä, että eräissä yhteisvaluutassa olevissa jäsenmaissa tyydytään vain kriteerien saavuttamiseen vuonna 1997. Vakaussopimuksella pyritään mm. julkisen talouden alijäämälle asettamaan selvät rajoitukset. On kuitenkin todettava, että tämän sopimuksen uskottavuutta ei ole tähän mennessä vielä voitu koetella.

Jotta yhteisvaluutta saisi riittävän uskottavuuden ja uskottavuuden puutteesta ei aiheutuisi Suomelle ongelmia, valiokunta korostaa, että varsinkin niiden maiden osalta, jotka ovat vielä tämän vuoden alussa olleet liiallisen alijäämän menettelyn piirissä ja aivan erityisesti niiden maiden osalta, joiden julkisen talouden alijäämä ylittää 100 prosenttia bruttokansantuotteesta, on huippukokouksessa ja siihen mennessä esiteltävä selvä ja uskottava ohjelma siitä, kuinka nämä maat aikovat myös jatkossa täyttää yhteisvaluutan lähentymiskriteerit. Lisäksi valiokunta katsoo, että vakaussopimusta tulisi soveltaa jo vuonna 1998.

Valiokunta toteaa, että työllisyystilanne on heikentynyt viime vuosina EU-maissa. (Taulukko liite 2). Valiokunta korostaa yhdentymiskriteerien soveltamisen ohella tavoitetta työllisyyden parantamiseksi.

EMU-olosuhteisiin sopeutuminen

Valiokunta toteaa tyytyväisyydellä, että Suomessa on ryhdytty toimenpiteisiin talouspoliittisten rakenteiden muuttamiseksi EMU-olosuhteisiin. Valtiontaloutta on pyritty määrätietoisesti vahvistamaan, joskin valitettavasti voidaan todeta, että noususuhdanteessakin valtion vuotuinen nettolainanotto on yhä edelleen merkittävä. Ongelmana on myös korkea työttömyys. Kehityssuunta sen sijaan on myönteinen. Myös yritysten taseet ja omavaraisuus ovat olennaisesti vahvistuneet 1990-luvun alun hyvin uhkaavasta tilanteesta. Kohtuullisena omavaraisuutena voidaan pitää vähintään 40 prosentin omavaraisuutta ja tälle tasolle useimmat pörssiyritykset ovat Suomessa pääsemässä. Merkittävää on myös se, että työmarkkinajärjestöt ovat antaneet yhteisen kannanoton Euroopan talous- ja rahaliiton vaikutuksista työmarkkinoiden toimintaperiaatteisiin 22.5.1997. Järjestöt ovat myös sopineet syksyllä 1997 periaatteista, joilla työeläkevakuutus- ja työttömyysturvamaksujen muutoksia suhdannevaihteluissa tasataan, samoin periaatteista, joilla tasataan suhdannevaihteluiden aiheuttamaa työeläkemaksun heilahtelua sekä keskeisistä periaatteista työttömyysturvamenojen rahoituksen vakiinnuttamiseksi ja maksuheilahtelujen tasoittamiseksi 1.1.1999 alkaen. Työmarkkinoilla tehdyt ns. puskuriratkaisut auttavat sopeutumisessa pienempiin taloudellisiin häiriöihin. Rahastojen suuruus on kuitenkin sellainen, että merkittävän epäsymmetrisen häiriön tapahtuessa taloudessamme pelkästään niiden avulla talouden tasapainoa ei kyetä säilyttämään.

Yhteiseen rahapolitiikkaan sopeutuminen edellyttää kotimaisen inflaation pitämistä pysyvästi Euroopan keskuspankin inflaatiotavoitteen mukaisella tasolla. Poikkeamat tästä on esitettävä kansallisella talouspolitiikalla, sillä euroalueen rahapolitiikka ei reagoi yksinomaan Suomeen rajoittuviin inflaatiopaineisiin. Myös vaihtotaseen alijäämä, joka perinteisesti on johtanut kotimaisten rahoitusmarkkinoiden kiristymi-

seen inflaation kiihdyttyä ja hintakilpailukyvyyn heikennettyä, menettää tässä suhteessa merkityksensä.

Rahaliiton oloissa kotimaista hinta- ja kustannuskehitystä on pidettävä tarkkaan silmällä ja liiallisen inflaation uhkaan on reagoitava ajoissa. Tulopoliitikalla on tässä keskeinen rooli finanssipolitiikan ohella. Sen avulla tapahtuva kansallisen palkkakehityksen koordinointi turvaa oloissamme parhaalla mahdollisella tavalla sen, että työvoimakustannusten keskimääräinen kohoaminen pysyttelee euroalueen inflaation ja kotimaisen työn tuottavuuden nousun edellyttämällä tasolla. Tällaisen tulopoliittisen koordinoinnin merkitys on keskeinen etenkin alkuvaiheessa, kun yhteisen rahapolitiikan pelisääntöjä vasta opetellaan ja kansalaisten käsitys uudesta talouspoliittisesta ympäristöstä on vielä epämääräinen.

Valiokunta yhtyy tiedonannon näkemykseen, jonka mukaan pitkän aikavälin kannalta on keskeistä julkisen talouden säilyttäminen vahvana myös siksi, että väestön ikääntymisen myötä tulevat eläkkeiden ja palvelujen rahoitustarpeet voidaan hoitaa.

Valiokunta toteaa, että kasvu- ja vakaussopimuksessa asetettu kolmen prosentin vuotuinen julkisen talouden alijäämätavoite voi osoittautua tulevaisuudessa ongelmalliseksi. Kaikkien EMU-maiden väestöprofiilin olennainen muuttuminen johtaa suurempaan sosiaaliturvan ja hyvinvointipalvelujen tarpeeseen. Valiokunta onkin selvittänyt itselleen erityisesti eläkejärjestelmien tilaa EU-maissa. Valiokunta toteaa, että Suomen osalta varautuminen tuleviin eläkkeisiin on toteutettu useimpiin muihin maihin nähden tyydyttävällä tavalla. Erityisen huolissaan valiokunta on niistä maista, joissa tulevien eläkkeiden rahastointiaste on hyvin alhainen. Onkin nostettava esille kysymys siitä, kykenevätkö nämä maat todellakin sellaisiin eläke- ja muun sosiaaliturvan muutoksiin, että eläkkeet eivät niille aiheuta kasvu- ja vakaussopimuksen kannalta ylipääsemättömiä ongelmia. Ongelma ei ole vielä tällä hetkellä ajankohtainen, mutta valiokunta korostaa, että hallituksen on jo hyvissä ajoin lähivuosina korostettava tätä eläkepommein vaaraa näissä maissa ja näiden maiden velvollisuutta paremmin varautua tulevien eläkkeiden maksumun.

Euroopan keskuspankkijärjestelmä

Euroopan keskuspankkijärjestelmä perustuu EKP:n täydelliseen riippumattomuuteen yleisestä poliittisesta päätöksenteosta. Perustamissopimuksessa pankin ensisijaiseksi tavoitteeksi on asetettu rahan vakaus. EKP:n johtokunnan jäsenet nauttivat myös vahvaa irtisanomissuojaa. Näissä olosuhteissa nousee erityisen keskeiseksi kysymys pankin vastuullisuudesta. Tämän vuoksi pankin toiminnasta onkin voitava käydä avointa keskustelua sekä poliittisten päätöksentekijöiden että tiedeyhteisön ja kansalaisten keskuudessa. Tämä taas puolestaan edellyttää Euroopan keskuspankilta mahdollisimman suurta avoimuutta toiminnassaan. Tämän vuoksi pankin tulee julkaista kaikkien päätöstensä perustelut mahdollisimman avoimesti ja mahdollisimman laajasti. EKP:n johtokunnan on esitettävä näkemyksiään Euroopan parlamentille mutta myös tarvittaessa kansallisille parlamenteille. Suomessa on tarkoituksenmukaista, että Euroopan keskuspankin Suomen Pankkia edustavan neuvoston jäsen raportoi mahdollisimman avoimesti ja kattavasti toiminnastaan sekä EKP:n toiminnasta pankkivaltuustolle, joka täten voi seurata ja arvioida EKP:n rahapolitiikkaa Suomen kannalta. Valiokunnan mielestä on välttämätöntä, että suomalainen EKP:n neuvoston jäsen antaa raportteja myös eduskunnalle ja sen asianomaisille valiokunnille EKP:n toiminnasta. Pankin toiminnan avoimuuden osalta on syytä harkita myös sitä, tulisiko EKP:n neuvoston kokouspöytäkirjojen olla joko kokonaan tai osittain julkisia. Valiokunta uskoo, että vain riittäväällä avoimuudella voidaan rakentaa tarvittava luottamus Euroopan keskuspankkiin ja myös turvata kansalaiskeskustelun kautta Euroopan keskuspankin toimintaa ohjaava vaikutus.

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että nykyiset valuuttojen ERM-kurssit on määriteltä kuuden desimaalin tarkkuudella. Varsinkin ajankohtana 1999–2002, jolloin kansallisten valuuttojen ja euron kurssisuhteita joudutaan jatkuvasti laskemaan, näin suuri yksityiskohtainen tarkkuus aiheuttaa teknisiä hankaluuksia ja varmasti kansalaisille myös ymmärrettävyyssvaikeuksia. Valiokunta katsookin, että tehtäessä päätös kurssien keskinäisestä kiinnittämisestä,

valuutat tulisi kiinnittää toisiinsa kurssisuhteella, joka ilmaistaan kahden tai enintään kolmen desimaalin tarkkuudella.

Verotus

Valiokunta toteaa, että olosuhteissa, joissa vallitsee työn, pääoman ja tavaroiden vapaa liikkuvuus, on tärkeää kiinnittää huomiota verotukseen. Jäsenmaiden välinen kilpailu voi johtaa epäterveeseen verokilpailuun, mikä on erityisen vahingollista pienille, syrjäisille kansantalouksille. Verokilpailu voi johtaa veropohjan rapautumiseen ja julkisen sektorin rahoituksen vaarantumiseen. Veropohjan rapautumista on ollut havaittavissa erityisesti pääoma- ja korkotulojen verotuksessa. Verotuloja on jouduttu kokoaamaan painotetummin työtuloista.

Valiokunta pitää tärkeänä pääomatulojen verotuksen ja ympäristöverotuksen harmonisointia siten, että EU:ssa päästään mahdollisimman pian sopimukseen näiden tulojen vähimmäisverokannasta. Pääomaverokysymystä käsitellään neuvoston korkean tason työryhmässä, joka pyrkii karsimaan haitallista verokilpailua EU-maiden välillä. Valiokunnan mielestä Suomen tulee toimia aktiivisesti EU:ssa pääomatulojen verotuksen ja ympäristöverotuksen vähimmäisverokantojen aikaansaamiseksi.

Valiokunta toteaa, että välillisten verojen, erityisesti arvonlisäveron, osalta mahdollisuudet kansalliseen veropolitiikkaan ovat rajalliset. Suomelle tulee tiettyjä ongelmia siitä, että meillä on käytössä sellaisia välillisiä veroja, jotka eivät ole yhtä yleisiä ja tasoltaan yhtä korkeita muissa EU-maissa. Näiden valmisteverotyyppeistä verojen harmonisointi johtaa valtion verotulojen alenemiseen, mutta asteittain ja suunnitelmallisesti toteutettuna tästä ei valiokunnan mielestä aiheudu ylitsepääsemättömiä ongelmia valtiontalouteen.

Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus perustuu keskeisiltä osin työ- ja eläketuloista kertyviin verotuloihin. Näiden verojen osalta ei ole valiokunnan mielestä yhtä suuria paineita verotuksen yhtenäistämiseen kuin välillisessä verotuksessa.

Viime vuosina veropolitiikassa ensisijaisena tarkoituksena on ollut verojen kerääminen ja val-

tionalouden tasapainottaminen. Veroilla voi olla kuitenkin tehokas vaikutus myös finanssipolitiikassa ja suhdannepolitiikan harjoittamisessa. Verotuksen muuttamisella voidaan vaikuttaa taloudelliseen kehitykseen ja erityisesti elpymiseen sekä myös inflaatiokierteiden synnyn estämiseen. Devalvaation poistuessa talouspolitiikan toimintakeinoista on hallituksen syytä kartoittaa verojärjestelmän nykyistä tehokkaampi käyttö talouspolitiikan välineenä ja erityisesti keinona inflaation hillitsemiseen.

Julkisen talouden riittävien verotulojen turvaamiseksi myös yhteiset toimet harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjumiseksi ovat välttämättömiä.

Selvitykset

Suomen osallistuminen rahaliittoon merkitsee niin suurta historiallista muutosta Suomen ta-

louspolitiikassa, että vaikka tähän mennessä on tehty huomattava määrä erilaisia selvityksiä, niitä tulee jatkaa. Erityistä huomiota on kiinnitettävä niiden tarpeiden selvittämiseen, joita rahaliiton synty aiheuttaa Suomen taloudelle. Suomen talouden rakenteiden kehittäminen siten, että menestymme myös uusissa olosuhteissa on ennalakoivasti tärkeätä, jotta emme ajaudu tilanteeseen, jossa jälkikäteen joudumme miettimään, miksi emme ryhtyneet tiettyihin toimenpiteisiin riittävän aikaisessa vaiheessa.

Lausunto

Lausuntonaan valtiovarainvaliokunta kunnioittaen ehdottaa

että suuri valiokunta ottaa edellä lausutun huomioon asiaa käsitellessään.

Helsingissä 31 päivänä maaliskuuta 1998

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Mauri Pekkarinen /kesk
vpj. Kari Rajamäki /sd
jäs. Olavi Ala-Nissilä /kesk
Ulla Anttila /vihr
Pirjo-Riitta Antvuori /kok (osittain)
Asko Apukka /vas
Bjarne Kallis /skl
Timo Laaksonen /vas
Reijo Laitinen /sd
Markku Lehtosaari /kesk (osittain)
Håkan Malm /r

Mats Nyby /sd
Arja Ojala /sd
Kimmo Sasi /kok
Oiva Savela /kok
Marja-Liisa Tykkyläinen /sd
Jukka Vihriälä /kesk
vjäs. Ulla Juurola /sd
Markku Koski /kesk (osittain)
Arto Lapiolahti /sd
Markku Pohjola /sd
Matti Saarinen /sd.

Julkinen valta
(Julkisyhteisöjen sulautettu bruttovelka, % BKT:sta)

	1993	1994	1995	1996	1997	1998*
B	135,2	133,5	131,3	126,9	122,2	118,1
DK a)	81,6	78,1	73,3	70,6	65,1	59,5
D	48,0	50,2	58,0	60,4	61,3	61,2
EL	111,6	109,3	110,1	111,6	108,7	107,7
E	60,0	62,6	65,5	70,1	68,8	67,4
F	45,3	48,5	52,7	55,7	58,0	58,1
IRL	96,3	89,1	82,3	72,7	66,3	59,5
I	119,1	124,9	124,2	124,0	121,6	118,1
L	6,1	5,7	5,9	6,6	6,7	7,1
NL	81,2	77,9	79,1	77,2	72,1	70,0
A	62,7	65,4	69,2	69,5	66,1	64,7
P	63,1	63,8	65,9	65,0	62,0	60,0
FIN	58,0	59,6	58,1	57,6	55,8	53,6
S	75,8	79,0	77,6	76,7	76,6	74,1
UK	48,5	50,5	53,9	54,7	53,4	52,3
EUR	65,9	68,0	71,0	73,0	72,1	70,5

a) Julkiset talletukset keskuspankissa, julkisyhteisöjen hallussa olevat yksityisen sektorin velkakirjat sekä valtionyhtiöihin liittyvä velka olivat n. 13 % BKT:sta vuonna 1997.

* Kevään 1998 talousennusteet

Lähde: Komissio

Työttömyysaste EU-maissa v. 1993—97, vuosikeskiarvot

vuosi	EU-15	Belgia	Tanska	Saksa	Kreikka	Espanja	Ranska	Irlanti	Italia	Luxem- burg	Alanko- maat	Itävalta	Portu- gali	Suomi	Ruotsi	Iso- Britannia
1993	10,7	8,9	10,1	7,9	8,6	22,8	11,7	15,6	10,3	2,7	6,6	4,0	5,7	16,9	9,5	10,4
1994	11,1	10,0	8,2	8,4	8,9	24,1	12,3	14,3	11,4	3,2	7,1	3,8	7,0	17,4	9,8	9,6
1995	10,7	9,9	7,2	8,2	9,2	22,9	11,7	12,3	11,9	2,9	6,9	3,9	7,3	16,3	9,2	6,7
1996	10,9	9,8	6,9	8,8	9,6	22,1	12,4	11,6	12,0	3,3	6,3	4,4	7,3	15,4	10,0	6,2
1997	10,7	9,5	6,1	9,7	:	20,9	12,5	10,2	12,1	3,7	:	4,4	6,4	14,0	10,2	7,1

Lähde: EUROSTAT

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Tiedonanto on puutteellinen

Hallituksen tiedonanto euroalueeseen osallistumisesta käsittelee Suomen euroalueeseen liittymistä puutteellisesti ja suppeasti. Tiedonanto sivuuttaa yhteiseen rahaan ja rahapolitiikkaan liittyvät ongelmat Suomen kannalta. Tiedonannossa ei kattavasti käsitellä myöskään euroalueeseen osallistumisen edellyttämää talous- ja yhteiskuntapolitiikkaa ja työllisyyden parantamiseksi tarvittavia uudistuksia.

Tiedonanto menettelynä ei ole poikkeuksellisen merkittävässä ratkaisussa oikea. Tiedonantoäänestyksessä on kyse hallituksen luottamuksesta. EMU-ratkaisun, jossa Suomi luopuu omasta rahasta ja rahapolitiikasta ja ottaa askeleen liittovaltioistumisen suuntaan, on perustettava kansan tukeen ja kansalaismielipiteeseen.

Euroalue Suomelle huonosti sopiva yhteisvaluutta-alue

Syntymässä oleva yhteisvaluutta-alue on Suomen talouden kannalta huonosti sopiva yhteisvaluutta-alue. Suomi olisi ainoa pohjoisen blokin maa valuutta-alueessa, sillä ulkopuolelle ovat jäämässä Ruotsi, Tanska ja Iso-Britannia. Näiden maiden kanssa Suomi sopisi tehtyjen, professori Calmforssin ja professori Pekkarisen, selvitysten mukaan parhaiten yhteiseen valuutta-alueeseen. Juuri näiden maiden kanssa Suomen ulkomaankauppa on erittäin laajaa.

EU:n eteläisen ja keskisen Euroopan maiden talouden rakenne, suhdannehistoria ja työmarkkinatraditiot ovat erilaiset kuin Suomen ja muiden pohjoismaiden. Siten oman maamme talouden häiriöt, niiden toimialakohtaisuus, ajoitus ja voimakkuus ovat toisenlaiset kuin syntyvällä euroalueella. Suomen kannalta on ongelma, että häiriötilanteissa ja lamatilanteissa yhteisen keskuspankin rahapolitiikka ei voi kuitenkaan reagoida yksittäisen jäsenmaan tarpeiden mukaan.

Reaalitalous ei ole kunnossa — puskurit puuttuvat

Huolimatta nopean ja erittäin nopean kasvun vuosista valtion ennakoidaan velkaantuvan vielä

ensi vuonna kymmenen miljardia markkaa. Ns. laaja työttömyys on edelleen 570 000 työtöntä ja avoin työttömyys lähes 400 000 työtöntä. Valtiontaloudelle työttömyyden on arvioitu maksavan vuositasolla yli 40 miljardia markkaa ja koko julkiselle taloudelle lähes kaksinkertaisen määrän. Suomen kansantaloudessa ei siten ole tarvittavia puskureita. Suunnitellut puskurirahastot ovat kooltaan aivan riittämättömät talouden häiriötilanteissa.

Yhteisen raha- ja valuuttapolitiikan ja tiukan finanssipolitiikan oloissa joustovaaraan talouden taantumissa joutuvat palkat, kantohinnat, työttömyys ja viime kädessä valtion talousarvio. Joustamaan joutuvat ne ryhmät, joille julkiset tulonsiirrot ovat tärkeitä. Seurauksena on kaavamaisen leikkausten jatkuminen, joka edelleen johtaisi sosiaalisen ja alueellisen eriarvoistumisen lisääntymiseen. Stakesin tilastot ja menossa oleva alueellinen kehitys kertovat jo erittäin huolestuttavasta kehityksestä huono-osaisten ihmisten ja heikoimpien alueiden kannalta.

Eriarvoistavista leikkauksista uudistuksiin

Suomen selviytymisen edellytyksenä on työttömyyden vähentyminen. Talouden kasvu ei yksin riitä, vaan tarvitaan sellaisia rakenteellisia uudistuksia, joilla voidaan parantaa työllistämisen, työllistymisen ja yrittäjyyden edellytyksiä ja tasapainoisen alueellisen kehityksen edellytyksiä. Talouden kasvun aika on välttämätöntä hyödyntää juuri uudistusten hyväksi verotuksessa, sosiaaliturvassa ja työelämässä sekä alueellisessa kehittämisessä.

Ei ensimmäisten joukossa

Euroalueen ulkopuolella ollessaan Suomen tulee olla aktiivinen eurooppapolitiikassa. Suomen on yrittäjyyttä ja työllisyyttä parantavin uudistuksin tervehdytettävä taloutensa perusongelmia ja rakennettava tasapainoisempaa kehitystä.

Edellä olevan perusteella katsomme,

että Suomen ei tule osallistua euroalueeseen sen ensimmäisessä vaiheessa.

Helsingissä 31 päivänä maaliskuuta 1998

Mauri Pekkariinen /kesk
Olavi Ala-Nissilä /kesk
Markku Koski /kesk
Markku Lehtosaari /kesk

Maija-Liisa Lindqvist /kesk
Jukka Vihriälä /kesk
Bjarne Kallis /skl